

Військово-патріотичне виховання повинно відбуватися безперервно в часі та має охоплювати всі сторони військової служби. При цьому об'єктами зосередження основних зусиль військово-патріотичного виховання має бути: рота (батарея), батальйон (дивізіон), корабель (катер), а також і офіцери на первинних посадах, військовослужбовці військової служби за контрактом, військовослужбовці призвані по мобілізації, військовослужбовці строкової служби.

Таким чином, вдосконалення системи військово-патріотичного виховання особового складу ЗС України викликано рядом об'єктивних причин. По-перше, наразі Україні вкрай потрібні національно свідомі громадяни, патріоти, захисники своєї Вітчизни, які б відчували власну причетність до своєї землі, до свого народу, держави. По-друге, розповсюдженням національного нігілізму, антипатріотизму, які є наслідком деструктивних впливів ворожої пропаганди. По-третє, сучасний етап розвитку суспільства гостро ставить питання про громадянський мир та національну злагоду.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністра оборони України від 11 січня 2012 року №14 «Про затвердження Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012 – 2017 роки та Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 роки».

2. Програма військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 роки, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 11 січня 2012 року № 14.

Катерина ДОЛЯ

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЦІННІСНИЙ СЕНС ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

В епоху глобалізації та динамічного розвитку інформаційних технологій якість людського буття суттєво змінюється відповідно трансформаційних процесів в економіці, політиці, культурі, соціальних відносинах, що впливають на всі сфери життя особистості. З одного боку – це реалізація ідеї цілісного єднання людства на основі використання науково-технічного прогресу в соціоприродних явищах, а з іншого – в умовах глобальної економічної конкуренції зростає кількість країн, які свідомо відокремились від даного процесу з метою зберегти природно-ресурсний і людський потенціали.

У зв'язку з цим пріоритетними все ж є такі загальнолюдські цінності як цінність людського життя, його сенс; добро, справедливість, істина; цінність природи як основи життєдіяльності людини; забезпечення свободи, демократизації усіх сфер людського буття. Вони є регуляторами поведінки всього людства, в свою чергу виступають найважливішими критеріями пошуку шляхів взаєморозуміння і збереження життя людей планети. Ці цінності відображають фундаментальні відносини і потреби людей, становлять основу індивідуального світогляду.

При цьому незаперечним фактом якості людського існування є екологічна безпека. У сучасних умовах стрімкого соціально-економічного розвитку людства екологічна безпека є однією з фундаментальних проблем його виживання.

Із початку свого існування людство змінювало навколишнє середовище з метою задоволення наукових, суспільних, технічних і матеріальних потреб, у яких вбачало сенс свого існування та розвитку. Це не могло не позначитись на еволюції природних систем і явищ: розширювалися рамки географічного середовища людства, виникали нові процеси природокористування на основі матеріально-технічного виробництва; змінювався первісний стан природи, який підпорядкований фундаментальним законам творення.

Актуальність даної проблеми полягає і в тому, що світова наукова спільнота на сьогодні стурбована рядом екологічних проблем, таких як глобальне потепління; знищення рослин і тварин; забруднення атмосфери, ґрунтів та водного середовища; поява отворів в озоновому шарі та ін. До низки країн, які можна назвати «зонами екологічного лиха» належить і Україна. Прогнози вчених на 2020-2050 роки невтішні та полягають в тому, що можливий занепад людської цивілізації, або важке її переродження під впливом сучасних реалій, відсутністю гармонії між природою та суспільством.

Аналіз наукових джерел показує, що проблема екологічної безпеки як цінності людського існування вивчалась багатьма зарубіжними (К. Гофман, Р. Коуз, Д. Медоуз, Н. Райдерс, Н. Реймерс, К. Ріхтер та ін.) та вітчизняними (А. Бедрій, В. Боков, О. Власюк, В. Горбулін, В. Горлинський, І. Залеський, Д. Зеркалов, С. Іванюта, А. Качинський, М. Кисельов, М. Клименко, В. Крисаченко, Е. Лібанова, А. Луцик, В. Трегобчук, Є. Хлобистов, Г. Хміль, Л. Юрченко, А. Яцик та ін.) вченими.

Мета нашого наукового пошуку полягає у з'ясуванні значення екологічної безпеки для ціннісних орієнтацій життєдіяльності людини на сучасному етапі розвитку суспільства, якості буття людства в цілому.

Для дослідження важливим є визначення сутності поняття «екологічна безпека». Змістовно-порівняльний аналіз наукових праць показує, що під *екологічною безпекою* слід розуміти структурний елемент національної безпеки, що гарантує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави та довкілля від реальних чи потенційних загроз, що їх створюють природні чи антропогенні чинники [1; 2; 3; 4; 5]. Будь-який аспект національної безпеки – економічний, технологічний, оборонний втрачає свій сенс у разі непридатності довкілля для життя і діяльності людини. Проте, потрібно зазначити, що це і стан рівноваги у системі «природа-людина», де природне середовище повинно бути захищене від руйнівного впливу людського суспільства.

Екологічна безпека у системі цінностей суспільства визначається прогресивною спільнотою людства як вища пріоритетна цінність. Вчені наголошують, що потрібно відрізнити цінності екологізму та цінності екологічної безпеки. Цінності екологізму полягають у пріоритетності природних основ існування навколишнього світу, а цінності екологічної безпеки забезпечують процес пристосування соціальних і природних основ буття людства, що є метою виживання в умовах глобальної екологічної кризи [1; 2].

О. Турченко зазначає, що екологічна безпека є універсальною цінністю вищого рівня і обґрунтовує у її змісті дві групи онтологічних цінностей:

- цінності існування людського роду і соціального буття, всіх форм життєдіяльності суспільства, основною умовою яких є відсутність екологічних загроз, зниження екологічних ризиків і тощо;
- цінності екологічного характеру (жива і нежива природа, всі форми життя, біологічна розмаїтість, раціональне природокористування, обмеження споживання, безвідходне виробництво, екологічна свідомість, основою якого має бути «відповідальність за долю людства» [4].

Чимало вчених світу наголошують на тому, що глобальна екологічна криза, як стан сучасної екосистеми, полягає у погіршенні або, навіть, і руйнації усталених зв'язків і відношень між її певними структурними компонентами. Це порушення рівноваги між людством та природою, яке призводить до незворотних наслідків.

Для подолання екологічної кризи низка країн світу створила певні наукові та громадські організації, які, на законодавчому рівні, дають змогу вирішити питання стосовно цієї проблеми. Однією з таких організацій є ЮНЕСКО – міжнародна комісія ООН з освіти, культури, що займається також проблемами екологічної освіти та виховання. Основна мета діяльності ЮНЕСКО полягає у сприянні зміцненню миру та безпеки шляхом розширення співпраці народів у галузі освіти, науки і культури в інтересах забезпечення загальної поваги до справедливості, законності та прав людини, а

також основних свобод, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, для всіх народів без огляду на расу, стать, мову або релігію.

Також до основних сфер компетенції ЮНЕСКО належить освіта, в тому числі й екологічна, культурне і міжнародне співробітництво у природничих, точних та гуманітарних науках. У зв'язку з цим організацією реалізується низка довгострокових широкомасштабних міжнародних програм і проєктів у таких галузях науки та освіти, як океанографія, екологія, гідрологія, відновлювані джерела енергії, геологічна кореляція, науково-технічна інформація, інформатика, комунікація, біоетика та ін. Це, безумовно, є вагомими чинником забезпечення екологічної безпеки людського буття.

Потрібно зазначити, що для збереження майбутнього людства важливо формувати екологічну свідомість та екологічну культуру людини.

Екологічна свідомість – одне з ключових понять екологічної психології, що означає вищий рівень психічного відображення природного, штучного, соціального середовища та внутрішнього світу людини, саморегуляцію даного відображення та усвідомлення місця і ролі людини у реальному світі. Екологічна свідомість відрізняється від свідомості як такої тим, що вона насичена екологічним змістом і є сукупністю екологічних уявлень, які формують суб'єктивне відношення людини перш за все до природного середовища [5].

Екологічна культура є напрямом людської діяльності та екологічного мислення, від яких істотним чином залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток. Дослідження взаємовпливу соціального і природного в житті людини дозволяє говорити про специфічні прояви культури в екологічному сенсі. Екологічне навчання і виховання дозволяє продемонструвати пристосування рослин і тварин до умов життя, залежність, яка існує у природному середовищі, зв'язок людини з природою, результати впливу її діяльності на природу. Екологічні знання складають наукову основу збереження і перетворення природи. Одним із найважливіших принципів екологічної освіти є принцип неперервності, що означає взаємопов'язаний процес навчання, виховання і розвитку людини протягом усього її життя [5].

Поняття «екологічна свідомість» та «екологічна культура» мають кореляційний зв'язок із цінностями екологічної безпеки людини. Цінності екологічної безпеки відображаються у людській свідомості у вигляді ціннісних орієнтацій, інтересів, настанов, переконань і цілей. Вони стають соціально-психологічними регулятивами екологічно безпечної життєдіяльності як окремої людини так і людства в цілому, що мають виключне значення для її існування.

На основі аналізу наукових джерел нами робиться спроба виокремити найважливіші ціннісні основи екологічної свідомості та екологічної культури людини. До них відносимо:

- *екологічний гуманізм* як якість особистості у ставленні до навколишнього середовища, сутність якого полягає у відмові насильства над природою і людиною; збереження різноманіття природи, людини і культури;

- *концепцію сталого розвитку суспільства* як глобальну програму розвитку людства до 2030 року (прийняту у 2015 році на Саміті ООН), що передбачає вирішення соціально-економічних та екологічних проблем, збереження і відновлення природних ресурсів для життєдіяльності майбутніх поколінь;

- *збереження життя* як основи і єдиної форми буття живої природи й існування людського роду, що дозволяє визначити екологічну безпеку як цінність вищого порядку;

- *раціональне природокористування і безвідходне екологічно чисте виробництво*, що полягає у забезпеченні сталого економічного розвитку, гармонізації взаємодії суспільства і природного середовища, раціоналізації використання природно-

ресурсного потенціалу, економічних механізмів еколого-безпечного природокористування;

– захищеність людини суспільства від екологічних катастроф і стихійних лих як один з найбільш пріоритетних напрямків діяльності багатьох держав світу. В останні роки посилюються виклики природних катаклізмів, що супроводжуються кліматичними змінами, повенями, селевими потоками, землетрусами, засухами і пожежами: катастрофи показують, що стихійні лиха не мають кордонів і не обирають народ. Актуальним стає принцип екологічно стійкого розвитку території, відповідно якого вся система територіальної організації суспільства й окремих її компонентів повинна розвиватися в напрямку екологічно стійкого стабільного простору. Також гарантом екобезпеки населення є комплекс взаємозалежних політичних, техногенних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Отже, екологічна безпека є станом людського буття, при якому не порушується екологічна комфортність життя, реалізується здатність протистояти загрозам життю, здоров'ю всіх живих істот, людини (включаючи її благополуччя), права на безпечне середовище життя, на джерела життєзабезпечення та природні ресурси.

Таким чином, екологічна безпека є одним із найважливіших критеріїв соціального розвитку, що залежить від характеру взаємодії із природним середовищем як окремої людини, так і всього суспільства в цілому. Принцип рівноправності екологічної безпеки для кожної особистості та держави зумовлений неможливістю формування екологічної безпеки за рахунок обмеження екологічних прав інших груп населення усередині екосистеми й поза її межами. Як ціннісний компонент людського буття, вона визначається політикою екологічної безпеки кожної країни світу, що повинна бути спрямована на комплексне вирішення проблеми збереження й захисту природи на нашій планеті.

Список використаних джерел

1. Копанчук В. О. Екологічна безпека як складова національної безпеки України: сучасні концепції та підходи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Державне управління. 2020. № 2 (97). С. 45–49.
2. Лавриненко С. І. Екологічна безпека. *Енциклопедія Сучасної України* / ред. кол. : І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Т. 9. URL : <https://esu.com.ua/article-18670>
3. Сіденко В. Р. Глобалізація. *Енциклопедія сучасної України* / ред. кол. : І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 6. URL : <https://esu.com.ua/article-30448>
4. Турченко О. Екологічна безпека та сталий розвиток: кореляційна залежність. *Право України*. 2018. № 5. С. 116-135.
5. Юрченко Л. І. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2009. Вип. 78. С. 229–237.

Нікіта САВЕЛЬЄВ

ЄДНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО І МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСТВА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

З огляду на актуалізацію суспільного запиту не лише на високий інтелект та ерудованість молодих фахівців, а й на їхні моральні чесноти, які відіграють не меншу роль на становлення справжніх зразкових професіоналів у обраних студентами галузях знань та репрезентують не лише сформовану особистість, що цілком здатна себе